

Hulp bieden aan gevluchte of in eigen land ontheemde en gemarginaliseerde autochtone ouders in de Arabische regio

Ghassan Issa

General Coordinator

Lara Aoudeh

Regional ECD Coordinator

Cosette Maalouf

Regional Mental Health Coordinator

Youssef Hajjar

Senior Advisor

*Arab Resource Collective,
Beiroet, Libanon*

Door de recente onrusten in de Arabische regio, en voornamelijk de oorlog in Syrië, zijn miljoenen mensen naar buurlanden gevlucht of in eigen land ontheemd geraakt. De hulpverlening richt zich op de belangrijkste behoeften, zoals onderdak, voedsel en medische zorg. Hierdoor krijgen gezinnen vaak geen langdurige hulp bij de zorg voor hun jonge kinderen die verder gaat dan die basale behoeften. Om hier iets aan te doen, wordt, mede op basis van de resultaten van een recent proefproject in Libanon en Jordanië, het *Health, Early Learning and Protection Parenting Programme (HEPPP)* opgeschaald.

De ontwikkeling van HEPPP is begonnen met jarenlange inzet van het Arab Resource Collective (ARC)¹ om ideeën en grondbeginselen voor de eerste levensjaren helder te krijgen, en goede voorbeelden zoals inclusiviteit en spel als onderdeel van het opvoedingsproces. In de dertig jaar sinds de oprichting van het ARC is de organisatie erin geslaagd om een holistische en geïntegreerde aanpak onderdeel te maken van de Arabische dialoog over de eerste levensjaren. Het ARC ondersteunt het Arab Network for Early Child Development (ANECD). Tot de leden van het ANECD behoren onder andere regeringsbeambten, academici, NGO's, deskundigen en artsen uit de gehele regio.

Met 'holistisch' bedoelt men dat het kind wordt gezien als een uniek geheel, en 'geïntegreerd' betekent dat de behoeften van het kind op coherente wijze worden benaderd. De holistische en geïntegreerde benadering van het ARC is gebaseerd op de ecologie van het kind, de ontwikkelingspsychologie en kinderrechten. Daar hoort bij dat de fysieke, emotionele, cognitieve, sociale en overige vaardigheden van het kind zich als onderling verbonden geheel ontwikkelen, dat de kindertijd op zich een complete ontwikkelingsfase is en dat de ontwikkeling een bepaald patroon volgt, hoewel het tempo van kind tot kind kan verschillen.

De holistische en geïntegreerde benadering kwam naar voren in *Adults and Children Learning*², een Arabisch handboek uit 2002. In de jaren daarna werd het ARC-programma over de ontwikkeling in de eerste levensjaren uitgebreid naar lesmethoden in het Arabisch voor ouders en mensen die werken met jonge kinderen. De lesmethoden werden ófvertaald en aangepast, ófontwikkeld door lokale teams van professionals, welke input hiervoor haalden uit pilot capaciteitsontwikkelingsprojecten met de doelgroep.

1 Het Arab Resource Collective (ARC) is een in Libanon gevestigde regionale niet-gouvernementele organisatie die zich inzet voor een betere kindertijd, gezondheid voor iedereen en de ontwikkeling van de gemeenschap. De Bernard van Leer Foundation en Save The Children (UK) hebben een belangrijke financiële bijdrage geleverd aan de eerste activiteiten op het gebied van de ontwikkeling van kinderen. Meer informatie is beschikbaar via: <http://www.mawared.org/>.

2 *Volwassenen en kinderen aan het leren: een holistische en geïntegreerde benadering van zorg en ontwikkeling in de vroege kindertijd (Sfeir e.a., 2002), een handleiding in drie delen. Deel 1: opvattingen en beginselen. Deel 2: activiteiten en oefeningen. Deel 3: leesmateriaal.*

HEPPP: vaders en moeders samen benaderen

HEPPP werd ontwikkeld door een team van academici, artsen en deskundigen op het gebied van de eerste levensjaren uit Egypte, Palestina en Libanon. Tussen 2012 en 2014 werd HEPPP voor het eerst uitgeprobeerd in buurtcentra in Libanon en Egypte. Vaders en moeders volgden als gezin, dus samen met hun kinderen, het programma. Op basis van de leeftijden van hun kinderen werden de deelnemende ouders ingedeeld in twee groepen: de ene groep vanaf zwangerschap tot drie jaar oud, de andere voor vier tot zes jaar oud.

Het eerste programma bestond uit een pakket van vijftien wekelijkse interactieve trainingen, die ieder twee tot drie uur duurden. De onderwerpen die daarbij werden behandeld, waren: zwangerschap, borstvoeding, gebalanceerde voeding, voedingsproblemen en indicatoren, persoonlijke hygiëne (waaronder zindelijkheidstraining), veiligheid en ongelukken, vaccinaties, infecties en ziekten, gelijkheid en inclusiviteit, communicatie tussen ouders, communicatie met andere ouders, positief gedrag versterken, 'ieder kind is ergens goed in – waar is uw kind goed in?', spel, kritisch denken, leren en onderzoekende vermogens, en wanneer een kind klaar is voor opvang, peuterspeelzaal en school.

Samen vormen deze bijeenkomsten een kader van begrippen, vaardigheden en oefeningen om ouders meer kennis te geven over het belang van de eerste levensjaren. Ook zorgen ze voor een holistische en inclusieve benadering bij het opvoeden van kinderen, worden ouders zich bewuster van de diversiteit van kinderen op het gebied van kunnen, vaardigheden en ontwikkelingstempo en ontwikkelen ouders goede gewoontes betreffende gezondheid, voeding, leren op jonge leeftijd en risicomangement. Positieve opvoedpraktijken worden bevorderd, stress en agressie verminderd. De invloed van de gemeenschap op de gezondheid, het onderwijs en de veiligheid van kinderen wordt verbeterd. Ouders werken aan hun vermogen om een goed rolmodel te zijn en andere ouders te steunen.

In de Arabische regio is HEPPP innovatief omdat:

- het een holistische, geïntegreerde en inclusieve aanpak gebruikt die op coherente en interactieve wijze de thema's gezondheid, voeding, leren op jonge leeftijd, maatschappelijk welzijn en fysieke bescherming behandelt
- het ingaat op de continuïteit van de leeftijd van het kind van geboorte tot zes jaar
- het inspringt op de uitdaging om vaders en moeders samen te laten werken als primaire verzorgers en opvoeders
- het vroegtijdige signalering, ingrijpen en stimulering integreert als strategische doelen.

Op de lange termijn wil men het programma opschalen met een ouders-voor-ouders aanpak. Daarbij worden stellen aangenomen als betaalde werknemers (*sanad*³ genoemd), nadat ze aanvullende training hebben gekregen voor ondersteuning, zodat ze een bescheiden inkomen en een gevoel van

“In de dertig jaar sinds de oprichting van het ARC is de organisatie erin geslaagd om een holistische en geïntegreerde aanpak onderdeel te maken van de Arabische dialoog over de jonge kindertijd.”

3 De Arabische term 'sanad' kan vertaald worden als 'ondersteuner'.

eigenwaarde krijgen. Op deze wijze kunnen, nadat het programma een aantal keer gedraaid heeft, meer begunstigden worden bereikt, tegen lagere kosten.

De lessen die voortkomen uit de wekelijkse ervaringen en het overleg met ouders die aan de eerste programma's deelnamen, werden aangevuld met onderzoek dat de werking van HEPPP evalueerde. Daarbij werden voorafgaand aan en na afsluiting van het programma enquêtes afgenomen, waren er focusgroepen met ouders, en stelden de trainers verslagen op. Uit het onderzoek bleek dat er een duidelijke invloed was op de kennis, werkwijze en houding van de deelnemers bij de meeste onderwerpen. Ook werden verschillende manieren aangewezen om het programma te verbeteren. Een ervan was iedere bijeenkomst een inleidende groepsdiscussie te voeren met alle ouders en ze daarna pas te verdelen in twee werkgroepen op basis van de leeftijden van hun kinderen, waarbij iedere groep een mannelijke en een vrouwelijke trainer had, zodat gendergelijkheid werd uitgedragen naar de deelnemende koppels.

Aanpassingen voor vluchtelingengezinnen

Intussen werd door de groeiende vluchtelingencrisis in de regio duidelijk dat er behoefte was aan een aanpassing van HEPPP, zodat het ook geschikt werd voor ouders die vluchteling waren of binnenlands ontheemd, en voor kwetsbare groepen in de autochtone gemeenschap. In overleg met de samenwerkende organisaties⁴ voegde het ARC vijf bijeenkomsten toe om enige psychosociale zorg en steun te bieden aan de verzorgers. Deze bevatten geestelijke

⁴ Deze omvatten de Bernard van Leer Foundation, de Open Society Foundation en Plan International.

△ Foto: Arab Resource Collective

gezondheid en welzijn, depressie, rouwverwerking, psychosomatische aandoeningen en geweld.

Een andere aanpassing die werd gedaan met het oog op vluchtelingen, was om het programma open te stellen voor alleenstaande ouders en familieleden die als verzorgers/opvoeders handelden. Wanneer zowel de vader als moeder beschikbaar was, bleek het een uitdaging om ze als gelijkwaardig koppel mee te laten doen vanwege de overheersende cultuur, terwijl er wel bewezen is dat dit mogelijk is en het zowel een positief effect heeft op responsief ouderschap, als op het bevorderen van gendergelijkheid.

Tussen 2016 en 2018 werd het programma voor het eerst uitgevoerd met vluchtelingengezinnen in Libanon (in samenwerking met twee NGO's: Women Programs Association en Baraeem (Buds) Association). Deelnemers waren Syrische en Palestijnse vluchtelingen uit Syrië en ouders uit kansarme Libanese en Jordaanse autochtone gemeenschappen, die door de komst van vluchtelingen steeds kwetsbaarder worden.

Gedurende de eerste fase van het programma werden er in totaal 110 ouders getraind: zeventig verdeeld over vier groepen in twee centrumlocaties in Libanon en veertig in Jordanië verdeeld over twee groepen in een centrumlocatie. Hiervan werden twaalf ouders na voltooiing van het programma geselecteerd om sanads te worden (acht in Libanon en vier in Jordanië). Zij kregen een basistraining in ondersteuning. In een tweede fase gebruikten zij de ouders-voor-ouders aanpak om 120 nieuwe deelnemers te trainen.

Beide fasen zijn op drie manieren geëvalueerd. Ten eerste werd er een enquête afgenomen onder ouders om kwantitatieve data te verzamelen betreffende vier variabelen: de recente mentale gezondheid van de ouders (zoals gemeten door de WHO-5 vragenlijst van de Wereldgezondheidsorganisatie), hun stressniveaus (gemeten met de PSI – Parental Stress Index), de wijze van discipline die ze toepassen in hun opvoeding (DSQ – Disciplinary Style Questionnaire), en de emotionele uitingen en het gedrag van het kind (SDQ – Socio-Emotional Status: Strengths and Difficulties Questionnaire).

Ten tweede werden er discussies gevoerd met twee focusgroepen (voorafgaand en na afloop van het programma). Op die manier werd van de ouders meer diepgaande informatie verkregen over veranderingen in hun kennis en handelwijzen.

Als laatste werd er door een 'betrouwbaarheidsweging' uit te voeren, gecontroleerd of er geen verschil in variabelen was opgetreden tussen de verschillende groepen. Hiermee werd gecontroleerd of aan alle deelnemers op dezelfde wijze dezelfde basisinformatie van het programma werd gegeven. Deze evaluaties beoordelen de effectiviteit van het HEPPP-programma door de invloed te meten op de verschillende aspecten van de kennis, houding en

“Om het HEPPP-programma aan te passen voor vluchtelingen, hebben we bijeenkomsten toegevoegd om psychosociale zorg en ondersteuning te bieden aan de verzorgers.”

handelwijze van de deelnemende ouders. Op het moment van schrijven worden de gegevens verzameld en voorbereid voor analyse.

Toekomstplannen

Op basis van de uitkomst van de evaluatie zal het team van het ARC het HEPPP-programma opnieuw bestuderen om te bekijken wat er nog verbeterd kan worden op het gebied van inhoud, werkwijze en manier van aanbieden. Het ARC kijkt ook naar manieren om onderzoeksmiddelen beter af te stemmen, bijvoorbeeld door te zorgen voor een aparte kwantitatieve evaluatie van moeders en vaders, meer kwantitatieve evaluaties van kindontwikkeling door middel van kwaliteitsmetingen en ervaringsonderzoek.

De waarde van het programma is inmiddels echter al zo duidelijk dat er meer sponsororganisaties naar voren zijn gekomen om het ARC te steunen bij de uitbreiding van HEPPP op grotere schaal. ANECD vormt een perfecte brug om opschaling aan te moedigen in meer Arabische landen, zodat vluchtelingen in andere regio's kunnen worden bereikt en er een kritische massa wordt ontwikkeld van gezinnen die gebruikmaken van de HEPPP-aanpak.

Verwijzing

Sfeir, J., Gilkes, J., Espanioly, N., Nabhan, S., Saheli, R., Srouji, M., Bibi, G. en Hajjar, Y. (2002). *Adults and Children Learning: A holistic and integrated approach to early childhood care and development*. Beiroet: ARC and Save the Children Fund (UK).